

**4562 Sayılı
Organize
Sanayi
Bölgeleri
Kanunu ve
Organize
Sanayi
Bölgelerinde
Faaliyet
Gösteren
Mükelleflere
Sağlanan
Teşvikler**

Kadın ARSLAN

Vergi Denetmen Yardımcısı

I. GİRİŞ

Organize Sanayi Bölgeleri, sanayinin uygun görülen alanlarda yapılanmasını sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, çevre sorunlarını önlemek, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, imalat sanayi türlerinin belirli bir plan dahilinde yerleştirilmeleri ve geliştirilmeleri amacıyla, sınırları tasdikli arazi parçalarının gerekli alt yapı hizmetleriyle ve ihtiyaca göre tayin edilecek sosyal tesisler ve teknoparklar ile donatılıp planlı bir şekilde ve belirli sistemler dahilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan ve 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu hükümlerine göre işletilen mal ve hizmet üretim bölgelerini, ifade eder.

19. yüzyılın sonlarında sanayinin belirli bir plan dahilinde yerleştirilmesi ve geliştirilmesinin önemine bağlı olarak dünyada ilk örneğinin İngiltere’de görüldüğü organize sanayi bölgesi uygulaması, 20. yüzyılın başlarında, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere diğer gelişmiş ülkelerce uygulanmaya başlanmıştır.

İlk uygulamaların amacı sanayicilerin altyapılı arsa ihtiyaçlarının karşılanması yoluyla bu bölgeleri inşa eden özel firmaların kar elde etmeleri olmuştur. Bir başka deyişle

ilk uygulamalar özel sektör tarafından kar elde etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşıyla birlikte başlayan dönemde OSB'ler bir devlet yatırımı olarak uygulanmaya başlanmış ve az gelişmiş ülkelerde küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesi amacına hizmet eder bir biçimde düzenlenmiştir.

Türkiye'de sanayileşme çabaları Cumhuriyetle birlikte yoğunluk kazanarak ekonomik kalkınmanın ve yeni kazanılan siyasi bağımsızlığın temeli olarak görülmüştür. Sanayileşme cumhuriyetin ilk yıllarında özel kesimin girişimlerine bırakılmış ancak gerek mali gücünün yetersizliği, gerekse deneyim yoksunluğu nedeniyle özel kesim bu görevi beklenen şekilde yerine getirememiştir.

Bu ilk sanayileşme çabalarını müteakiben Devlet, 1931 yılında uygulamaya konan "I. Beş Yıllık Sanayi Planı" çerçevesinde sanayi alt yapısının oluşturulması çalışmalarına başlamıştır. I. Sanayi Planı döneminde bütünüyle kamu girişimciliği ön planda tutulmuş Sümerbank, Etibank, Denizcilik Bankası gibi kuruluşlar faaliyete geçmiştir. 1960 yılında başlayan planlı kalkınma döneminde ise sanayinin "lokomotif" sektör olduğu açıklıkla belirtilmiş, ekonomik dengenin kurulması, ekonomik ve toplumsal kalkınmanın birlikte gerçekleştirilmesi, belli bir hızda büyüme ve sanayileşmeye önem verilmesi gibi uzun vadeli hedefler belirlenmiştir.

Belirlenen hedefler doğrultusunda; ülkede sanayinin geliştirilmesi amacıyla uygulamaya konulan pek çok teşvik tedbirlerinden biri olan OSB uygulamalarına, ilk olarak 1962 yılında Bursa'da bir OSB kurulmasıyla başlanmıştır. 1962 yılından başlayarak bugün gelinen noktada; 18.137 hektar büyüklüğünde, 17 adedinin atıksu arıtma tesisi de inşa edilmiş olarak, 76 adet Organize Sanayi Bölgesi hizmete sunulmuştur.

Organize Sanayi Bölgelerinin kuruluş, yapım ve işletilmesi esaslarını düzenlemek amacı ile 12.04.2000 tarihinde 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu kabul edilmiştir. Bu Kanun, organize sanayi bölgelerinin ve üst kuruluşlarının oluşumunu, organlarını, işleyişini, yönetim ve denetimini düzenleyen hükümler ile bunlarla ilgili kişi ve kuruluşların görev, yetki ve sorumluluklarını belirleyen hükümleri kapsar. 4562 sayılı bu Kanunla ;

- Sanayinin disipline edilmesi,
- Şehrin planlı gelişmesine katkıda bulunulması,

• Birbirini tamamlayıcı ve birbirinin yan ürününü teşvik eden sanayicilerin bir arada ve bir program dahilinde üretim yapmalarıyla, üretimde verimliliğin ve kar artışının sağlanması,

- Sanayinin az gelişmiş bölgelerde yaygınlaştırılması,
- Tarım alanlarının sanayide kullanılmasının disipline edilmesi,
- Sağlıklı, ucuz, güvenilir bir altyapı ve ortak sosyal tesisler kurulması,
- Müşterek arıtma tesisleri ile çevre kirliliğinin önlenmesi,
- Bölgelerin devlet gözetiminde, kendi organlarıncaya yönetiminin sağlanması,

OSB'lerin Kuruluşunda temel hedef olarak belirlenmiştir¹.

Daha sonra, 4562 sayılı OSB kanunu'nun ilgili maddeleri çerçevesinde düzenlenen ve 01.04.2002 tarih ve 24713 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren OSB Uygulama Yönetmeliği ile de OSB'lerin kuruluşu, yapımı, işletilmesi ile ilgili usul ve esaslar düzenlenmiştir. Uygulamada karşılaşılan bazı aksaklıkların giderilmesi amacıyla bu Yönetmeliğin bazı maddelerinde değişiklik yapılmış, bu değişiklikler 08.01.2003 tarih ve 24987 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

2. OSB TÜZEL KİŞİLİĞİNE VE BU BÖLGELERDE FAALİYET GÖSTEREN MÜKELLEFLERE SAĞLANAN TEŞVİKLER

Organize Sanayi Bölgeleri konusunda; Kurumlar Vergisi Kanunu, Katma Değer Vergisi Kanunu, 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu ve son olarak 06.02.2004 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5084 sayılı "Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"da bu bölgelerin kurulmasını ve bölgelerde faaliyet gösteren mükellefleri, teşvik etmek amacı ile bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Burada önemli olan, söz konusu kanunlarla sağlanan vergi muafiyet ve istisnaları karşısında ve diğer teşvikler konusunda organize sanayi bölgesi tüzel kişiliğinin ve bu bölgelerde faaliyet gösteren işletmelerin farklı durumlarda olduğudur.

Aşağıdaki bölümlerde Organize Sanayi Bölgeleri için getirilen teşvik ve avantajlar, yer aldıkları kanunlar itibarıyla açıklanmıştır.

1 T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, İnternet Sitesi, www.sanayi.gov.tr

2.1. Kurumlar Vergisi Kanunu'nda Yer Alan Teşvikler

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun, muafırlıkları düzenleyen 7. maddesinin 25 numaralı bent hükmüne göre "Organize sanayi bölgeleri ile küçük sanayi sitelerinin alt yapılarını hazırlamak ve buralarda faaliyette bulunanların arsa, elektrik, gaz, buhar ve su gibi ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kamu kurumları ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerce birlikte oluşturulan ve kazancının tamamını bu yerlerin ortak ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanan iktisadi işletmeler" kurumlar vergisinden muaftır.

Madde metninden de anlaşılacağı üzere, kurumlar vergisinden muaf olduğu hüküm altına alınan; organize sanayi bölgelerini kurmak ve işletmek için kurulan "organize sanayi bölgeleri tüzel kişiliği"dir. Söz konusu iktisadi işletmelerin nitelikleri madde metninde belirtilmiş olup anılan muafiyetten yararlanabilmesi için bu niteliklere sahip olunması gerekir. Ayrıca, muafiyetin devam etmesi için bu iktisadi işletmelerin elde ettikleri gelirlerini de yine faaliyette bulundukları organize sanayi bölgelerinin ortak ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanmaları gerekmektedir.

Diğer taraftan, amacı organize sanayi bölgelerini kurmak, işletmek ve burada faaliyet gösterenlerin ortak ihtiyaçlarını karşılamak olan iktisadi işletmeler, yukarıda açıklanan çerçevede kurumlar vergisinden muaf olduğu için bu faaliyetlerinden dolayı söz konusu iktisadi işletmeye yapılan ödemelerden, ödemeyi yapanlar Gelir Vergisi Kanununa göre vergi stopajı yapmayacaklardır.

Organize sanayi bölgelerinde faaliyette bulunan işletmeler ise bu muafiyetten yararlanamamaktadırlar. Bu nedenle organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren gerçek yada tüzel kişilerin bu faaliyetlerinden dolayı elde ettikleri kazanç ve iratları gelir yada kurumlar vergisine tabidir.

2.2. Katma Değer Vergisi Kanunu'nda Yer Alan Teşvikler

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 17. maddesinin (k) bendine göre "Organize sanayi bölgeleri ile küçük sanayi sitelerinin kurulması amacıyla oluşturulan iktisadi işletmelerin arsa ve işyeri teslimleri" katma değer vergisinden istisnadır.

Bu hüküm ile amacı organize sanayi bölgelerini kurmak, işletmek ve burada faaliyet gösterenlerin ortak ihtiyaçlarını karşılamak olan iktisadi işletmelerin diğer bir tabirle organize sanayi bölgesi tüzel kişiliklerinin bu bölgelerdeki arsa ve işyeri teslimleri katma değer vergisinin konusu dışına çıkarılmıştır. Bu istisna, organize sanayi bölgelerinde yer almak ve burada tesis kurmak isteyen mükellefleri katma değer vergisi yükünden kurtarmaktadır ve bu yönüyle organize sanayi bölgelerinde faaliyet göstermek isteyen mükellefler için getirilmiş bir kolaylık ve teşvik unsurudur.

Diğer taraftan, organize sanayi bölgelerini kurmak amacıyla oluşturulan iktisadi işletmelerin arsa ve işyeri teslimi dışındaki diğer faaliyetlerinden doğan mal teslim ve hizmet ifaları katma değer vergisinin konusuna girmektedir. Aynı şekilde, bu bölgelerde faaliyette bulunan firmaların bu faaliyetlerinden dolayı yaptıkları teslim ve hizmetler de katma değer vergisine tabidir.

2.3. 1319 Sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nda Yer Alan Teşvikler

1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nun geçici muafırları düzenleyen 5. maddesinin (f) bendine göre "Organize sanayi bölgeleri ile sanayi ve küçük sanat sitelerindeki binalar, inşalarının sona erdiği tarihi takip eden bütçe yılından itibaren 5 yıl süre ile geçici muafiyetten faydalanırlar."

Bu hüküm çerçevesinde organize sanayi bölgelerinde inşa edilen binalar için inşaatın sona erdiği tarihi takip eden yıldan itibaren 5 yıl süre ile emlak vergisi alınmayacaktır. Bu muafiyetin uygulanması açısından binanın kimin tarafından inşa edildiğinin bir önemi yoktur. Önemli olan binanın organize sanayi bölgesi sınırlarında yer almasıdır. Bu durumda söz konusu istisna, hem bu bölgelerin kurucusu ve işleticisi durumunda olan organize sanayi bölgesinin tüzel kişiliğini temsil eden iktisadi işletmelerin, hem de bu bölgelerde faaliyet gösteren iktisadi işletmelerin inşa ettiği binalar için uygulanır.

2.4. 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda Yer Alan Teşvikler

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun "İmar ve İlgili Harçlar" başlığını taşıyan 80. maddesinde " Organize Sanayi Bölgeleri ile Sanayi ve Küçük Sanat Sitelerinde yapılan yapı ve tesisler bina inşaat harcı ve yapı kullanma izni harcından müstesnadır." hükmü yer almaktadır.

Bu hükme göre organize sanayi bölgesinde yapılan tesis, yapı ve binalar kimin tarafından yapıldığına bakılmaksızın inşaat harcı ve yapı kullanma izni harcından istisna edilmiştir.

Bunun yanında Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun 20. maddesine göre, OSB'lerin ihtiyacı olan elektrik, su, kanalizasyon, doğalgaz, arıtma tesisi, yol, haberleşme, spor tesisleri gibi alt yapı ve genel hizmet tesislerini kurma ve işletme, kamu ve özel kuruluşlardan satın alarak dağıtım ve satışını yapma, üretim tesisleri kurma ve işletme hakkı sadece OSB'nin yetki ve sorumluluğundadır. Dolayısıyla bölge içinde söz konusu tesisleri kurma ve işletme hakkı münhasıran OSB tüzel kişiliğine tanınmıştır. Diğer taraftan 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun 34. maddesinde "Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde elektrik ve havagazı tüketimi, elektrik ve havagazı tüketim vergisine tabidir." ve aynı kanunun elektrik ve havagazı tüketim vergisinden istisnaların düzenlendiği 36. maddesinin 4. bendinde "doğrudan doğruya elektrik ve havagazı üreten dağıtım ve istihsal müesseselerinin" elektrik ve havagazı tüketim vergisinden muaf olduğu hüküm altına alınmıştır. Her iki kanunda bulunan bu hükümler gereğince OSB tüzel kişiliği 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununa göre belediye gelirleri arasında sayılan "elektrik ve havagazı tüketim vergisi"nden muaftır. Ancak, söz konusu muafiyet bu bölgelerde faaliyet gösteren işletmeler için geçerli değildir.

2.5. 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nda Yer Alan Teşvikler

2.5.1. Vergisel Teşvikler

4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun 21. madde hükmü şöyledir;

"OSB tüzel kişiliği, bu Kanunun uygulanması ile ilgili işlemlerde her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.

Atıksu arıtma tesisi işleten bölgelerden, belediyelerce atıksu bedeli alınmaz."

Görüldüğü gibi madde hükmü ile organize sanayi bölgesinin tüzel kişiliğini temsil eden kurucu ve işletici firma, bölgenin kuruluşu ve işletilmesi ile ilgili yaptığı işlemler için damga vergisi ve harç ödemeyecektir. Bu iktisadi işletmeler 4562 sayılı kanunun uygulaması ile ilgili yapılan işlemlerden doğacak her türlü vergi, resim ve harçtan muaf tutulmuştur. Ancak organize sanayi bölgesinde faaliyet-gösteren ve katılımcı durumunda olan diğer firmalar bu muafiyetten yararlanamazlar, bunların bölge içinde yaptıkları işlemler damga vergisine ve harca tabidir.

Ayrıca, yine bu madde hükmüne göre, organize sanayi bölgesinde atıksu arıtma tesisinin bulunması halinde, burada faaliyet gösteren firmalar belediyelere atıksu gideri ödemezler.

2.5.2. Kamulaştırma İmkânı

4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun 4. maddesine göre organize sanayi bölgesinin kurulması için seçilen bölgede özel mülkiyette olan araziler bulunması halinde bu araziler rızaen satın alma veya kamulaştırma yoluyla iktisap edilir. Bu nitelikteki taşınmazlar hakkında 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümleri uygulanabilir.

Organize Sanayi Bölgeleri, kamu yararı gerekçesiyle adına kamulaştırma yapılabilen veya yaptırılabilen bir özel hukuk tüzel kişiliğidir. Kamulaştırma için verilecek kredi miktarı Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca belirlenir.

Kamu yararı kararı, organize sanayi bölgeleri müteşebbis heyetinin başvurusu üzerine Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca verilir. Arazinin mülkiyetinin edinilmesinde yapılan masraflar ile arazi bedelini ödeme yükümlülüğü OSB tüzel kişiliğine aittir.

2.5.3. Harcamalar İçin Gelir Sağlama İmkânı

4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun 12. maddesi ile bölgenin ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla organize sanayi bölgesi tüzel kişiliğini temsil eden kurucu ve işletici firmaya bölge ile ilgili bazı gelirleri toplama izni verilmiştir.

OSB'nin gelirleri şunlardır:

a) Müteşebbis heyete katılan kurum ve kuruluşların verdikleri iştirak payları.

b) Arsa tahsisi veya arsa satışı yapılan ve OSB'de faaliyet gösterecek olan ve gösteren katılımcıların ödedikleri aidatlar ile arsa ve alt yapı katılım payları ve hizmet karşılıkları.

c) OSB alt yapı ve sosyal tesislerinin ihalesi için hazırlanan dosyaların satış bedelleri ile bölge içinde kurulacak olan işletmelerin projelerinin tasdik ve vize bedelleri.

d) Yönetim aidatları.

e) Su, elektrik, doğalgaz, sosyal tesis, arıtma ve benzeri işletme gelirleri ile iştirak gelirleri.

- f) Arsa satışından sağlanan gelirler.
- g) Bağışlar.
- h) Bölge ortak mülklerinin kira ve hizmet gelirleri.
- i) Banka faizleri.
- j) Gecikme cezaları.
- k) İlan ve reklam gelirleri.
- l) Diğer gelirler.

2.6. 5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Sağlanan Teşvikler

IMF ile yürütülen 6'ncı Gözden Geçirme neticesinde gündeme gelen Türkiye'deki vergi teşviklerinin yeniden yapılandırılması programı kapsamında organize sanayi bölgelerini de ilgilendiren 5084 sayılı "Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" 29.01.2004 tarihinde kabul edilmiş ve 06.02.2004 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

5084 sayılı Kanunda birbirinden farklı dört teşvik unsuru yer almaktadır. Bunlar, sırası ile Kanunun; 3. maddesinde düzenlenen Gelir Vergisi Stopajı Teşviki, 4. maddesinde düzenlenen Sigorta Primi İşveren Paylarında Teşvik, 5. maddesinde düzenlenen Bedelsiz Yatırım Yeri Tahsisi, 6. maddesinde düzenlenen Enerji Desteğidir. 5084 sayılı Kanun ile getirilen bu teşvikler bütün ülkede değil Kanun kapsamına giren illerde uygulanabilecektir. Kanunun hangi illeri kapsadığı ve söz konusu bu teşviklerin hangi illerde uygulanabileceği Kanunun 2. maddesinde belirtilmiştir. Bu madde hükmü şöyledir;

"Bu kanun ;

a) Vergi ve sigorta primi teşvikleri ile enerji desteği açısından Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca 2001 yılı için belirlenen fert başına gayrisafi yurt içi hâsıla tutarı 1500 ABD dolar veya daha az olan illeri,

b) Bedelsiz arsa ve arazi temini açısından (a) bendindeki iller ile kalkınmada öncelikli yöreler kapsamındaki diğer illeri,

kapsamaktadır."

Görüldüğü gibi kanunun kapsamı enerji desteği, vergi ve sigorta primi teşvikleri açısından farklı, bedelsiz arsa ve arazi temini açısından farklı belirlenmiştir. Esas olarak bu Kanunun getirdiği teşvik ve avantajlar, Devlet İstatis-

tik Enstitüsü Başkanlığınca 2001 yılı için belirlenen fert başına gayrisafi yurt içi hâsıla tutarı 1500 ABD doları veya daha az olan toplam 36 ilde uygulanacaktır. Ancak bu teşviklerden bedelsiz arsa ve arazi temini teşvikinden, bu illere ek olarak, kalkınmada öncelikli yöreler kapsamındaki diğer iller de yararlanabilecektir.

5084 sayılı Kanunla getirilen teşvikler genel olarak istihdamın artırılmasına yöneliktir. Sanayi kuruluşlarını belirli bölgelerde toplamak suretiyle planlı ve sağlıklı bir sanayileşmeyi sağlamak ve sanayi yatırımlarını disipline etmek amacı ile sağlanan teşvikler nicelik olarak iki farklı şekilde belirlenmiş ve organize sanayi bölgelerinde yapılacak yatırımlara, bu bölgeler dışında yapılacak yatırımlara oranla daha fazla imkan sağlanmıştır. Bu konu aşağıda, teşvik unsurları itibarıyla ve organize sanayi bölgelerini ilgilendiren Hükümler dikkate alınarak, düzenlenen alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

2.6.1. Gelir Vergisi Stopajı Teşviki

31.12.2008 tarihine kadar uygulanmak üzere, 5084 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin (a) bendi kapsamındaki illerde, yani Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca 2001 yılı için belirlenen fert başına gayri safi yurt içi hâsıla tutarı 1500 ABD doları veya daha az olan illerde, 1.10.2003 tarihinden itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, bu iş yerlerinde çalıştırdıkları işçiler ile 1.10.2003 tarihinden önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bu tarihten önce ilgili idareye vermiş oldukları en son dört aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilâve olarak yeni işe aldıkları ve bu iş yerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçilerin ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinin organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu iş yerleri için tamamı, diğer yerlerdeki iş yerleri için % 80'i, verilecek muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden terkin edilir.

Terkin edilecek tutar, yeni işe alınan işçi sayısı ile asgari ücret üzerinden ödenmesi gereken verginin çarpımı sonucu bulunacak tutarın organize sanayi ve endüstri bölgelerindeki iş yerlerinde tamamını, diğer yerlerdeki iş yerlerinde ise % 80'ini aşamaz.

Bu hüküm 5084 sayılı Kanunun 11. maddesi uyarınca, Kanunun yayım tarihini izleyen ayın başından itibaren yürürlük kazanacaktır. Bu durumda söz konusu terkin işlemi 1 Mart 2004'ten itibaren uygulanabilecektir.

Örneğin; 01.12.2003 tarihinde Çankırı'da organize sanayi bölgesi dışında

faaliyete başlayan, fiilen ve sürekli olarak aylık 600 milyon TL ücret ile 15 işçi çalıştıran bir firma, muhtasar beyannamelerini aylık olarak vermektedir. Firmanın Nisan 2004 dönemi için verdiği muhtasar beyannameye istinaden, işçi ücretlerine ilişkin olarak toplam 1.147.500.000 TL gelir vergisi tahakkuk etmiştir. Aynı döneme ilişkin olarak asgari ücrete isabet eden gelir vergisi ise 53.932.500 TL'dir.

Bu durumda;

-Terkin Edilecek Tutar : $53.932.500 \times 15 \times 0,8 = 647.190.000$ TL,

-Ödenecek Gelir Vergisi : $1.147.500.000 - 647.190.000 = 500.310.000$ TL olacaktır.

Söz konusu firma eğer organize sanayi bölgesinde faaliyet gösteriyor olsaydı ödeyeceği stopaj gelir vergisi şu şekilde tespit edilecekti :

-Terkin Edilecek Tutar : $53.932.500 \times 15 \times 1 = 808.987.500$ TL,

-Ödenecek Gelir Vergisi : $1.147.500.000 - 808.987.500 = 338.512.500$ TL olacaktır.

2.6.2. Sigorta Pirimi İşveren Paylarında Teşvik

31.12.2008 tarihine kadar uygulanmak üzere, 5084 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin (a) bendi kapsamındaki illerde, yani Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca 2001 yılı için belirlenen fert başına gayrisafi yurt içi hâsıla tutarı 1500 ABD doları veya daha az olan illerde, 1.10.2003 tarihinden itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, bu iş yerlerinde çalıştırdıkları işçiler ile 1.10.2003 tarihinden önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bu tarihten önce ilgili idareye vermiş oldukları en son dört aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilâve olarak yeni işe aldıkları ve bu iş yerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçiler için, 17.7.1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 72 ve 73'üncü maddeleri uyarınca prime esas kazançları üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hissesinin organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu iş yerleri için tamamı, diğer yerlerdeki iş yerleri için % 80'i Hazinece karşılanır.

Hazinece karşılanacak tutar, organize sanayi ve endüstri bölgelerindeki iş yerleri için 506 sayılı Kanunun 78'inci maddesi uyarınca belirlenen kazanç alt sınırına göre hesaplanan işveren hissesi prim tutarını, diğer yerlerdeki iş yer-

leri için 506 sayılı Kanunun 78'inci maddesi uyarınca belirlenen kazanç alt sınırına göre hesaplanan işveren hissesi prim tutarının %80'ini aşamaz.

Sigorta primi işveren paylarının bir kısmının Hazinece karşılanmasına yönelik bu teşvik uygulaması, 5084 sayılı Kanununun 11. maddesi uyarınca, Kanunun yayım tarihini izleyen ayın başından itibaren, yani 1 Mart 2004 tarihinde yürürlük kazanacaktır.

2.6.3. Enerji Desteği

31.12.2008 tarihine kadar uygulanmak üzere, 5084 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin (a) bendi kapsamındaki illerde, yani Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca 2001 yılı için belirlenen fert başına gayrisafi yurt içi hâsıla tutarı 1500 ABD doları veya daha az olan illerde, 1.10.2003 tarihinden itibaren imalât sanayi, madencilik, hayvancılık (su ürünleri yetiştiriciliği ve tavukçuluk dahil), seracılık, soğuk hava deposu, turizm konaklama tesisi, eğitim veya sağlık alanında faaliyete geçen, fiilen ve sürekli olarak asgari on işçi çalıştıran işletmelerin elektrik enerjisi giderlerinin % 20'si Hazinece karşılanır. Bu orana ondan sonraki her bir işçi için 0,5 puan eklenir. Hazinece karşılanacak oran, organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu bulunan işletmeler için % 50'yi, diğer alanlarda kurulu bulunan işletmeler için % 40'ı geçemez.

1.10.2003 tarihinden önce yukarıda belirtilen konularda faaliyete geçmiş olan işletmeler, bu düzenlemenin yer aldığı maddenin yürürlük tarihi olan 01.03.2004 tarihini müteakip, 1.10.2003 tarihinden önce ilgili idareye vermiş oldukları en son dört aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayılarını fiilen ve sürekli olarak en az % 20 oranında artırımları ve asgari on işçi çalıştırmaları koşuluyla % 20 oranında enerji desteğinden yararlanır. Bundan sonraki her bir işçi için destek oranı 0,5 puan artırılır. Yararlanılabilecek destek oranı organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu bulunan işletmeler için % 50'yi, diğer alanlarda kurulu bulunan işletmeler için % 40'ı geçmez.

Örneğin; 5084 sayılı Kanun kapsamında olan illerden birinde 1.10.2003 tarihinden sonra organize sanayi bölgesinde faaliyete başlayan ve 70 işçi çalıştıran bir firmanın elektrik enerjisi giderlerinin %50'si 01.03.2004 tarihinden itibaren 31.12.2008 tarihine kadar Hazinece karşılanacaktır. Aynı firma, organize sanayi bölgesi dışında faaliyet gösteriyorsa elektrik enerjisi giderlerinin %40'ı Hazinece karşılanacaktır.

Fiilen ve sürekli olarak çalıştırılan işçi sayısının tespitinde, bir takvim yılının en az 3/4'ünde çalıştırılmış işçi sayısı esas alınır. Yıl içinde faaliyete başlanmış olması halinde, faaliyette bulunulan süre dikkate alınır.

2.6.4. 5084 Sayılı Kanunun Geçici 1. Maddesinde Yer Alan Düzenleme

5084 sayılı kanunun geçici 1. maddesi hükmü ile Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca 2001 yılı için belirlenen fert başına gayrisafi yurt içi hâsıla tutarı 1500 ABD doları veya daha az olan toplam 36 ilde ve kalkınmada öncelikli yöreler kapsamındaki diğer illerde bulunan ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı kredisi kullanan organize sanayi bölgelerindeki tahsis edilmemiş parsellerin, gerçek veya tüzel kişilere, bedeli Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından organize sanayi bölgesine verilen krediden mahsup edilmek üzere bedelsiz olarak tahsis edilebilmesine imkan sağlanmaktadır.

Madde ile ayrıca, daha önce bedelli olarak tahsis edilmiş parseller için ödemelerin durdurulması ve henüz ödenmemiş bedelin kredilerden mahsup edilmesi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı kredisi kullanmamış yada kredi borcunu ödemiş olan organize sanayi bölgelerinden de parsel tahsisi yapılabilmesi hükmüne bağlanmıştır. Bu durumda tahsis edilen parsel bedeli, organize sanayi bölgesi tüzel kişiliğine Hazinece ödenir.

Organize sanayi bölgelerinde parsel tahsisine ilişkin uygulama, 5084 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl süre için geçerlidir. Bu süre Bakanlar Kurulu kararı ile en fazla üç yıla kadar uzatılabilir.

2.6.5. 5084 sayılı Kanun ile 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunundan Kaldırılan Hüküm

06.02.2004 tarih ve 25365 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren 5084 sayılı "Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun 14. maddesinin "Fert başına GSYİH miktarı 3500 dolar ve aşağıdaki gelir miktarını bulan OSB bulunan yerler, 4325 sayılı Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanundan faydalanırlar." şeklindeki son hükmü kaldırılmıştır.

Bu oldukça yerinde bir uygulamadır. Çünkü 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun 14. maddesinde yer alan söz konusu düzenleme, 4325

Sayıli Kanunda yer alan ve belirli süreler uygulanması öngörölen istisna ve indirimleri süresiz hale getirmekte ayrıca uygulama alanlarını genişletmektedir. Diğer yandan istisna ve indirimlerden yararlanmak için, 4325 Sayılı Kanunda getirilen; 31.12.2000 tarihine kadar yeni işe başlama ve en az 10 işçi çalıştırma koşulları aranmamaktadır.

Amacı, şartları ve oluşabilecek sonuçları ayrıntılı irdelenmeden, yatırımları ve istihdamı artırmak amacıyla vergi sistemimize getirilen birçok teşvik uygulaması, istenilen sonuçları vermemekte, vergi gelirlerinde önemli düşüşlere yol açmaktadır. Vergi gelirlerindeki bu azalmalar, ek vergiler ve KDV gibi dolaylı vergilerle karşılanmaya çalışılmakta bu durum ise, gelir dağılımının bozulması ve kayıt dışı ekonominin büyümesine yol açmaktadır.²

2.7. Kredi Teşvikleri

Yatırım teşvik mevzuatımızın temelini 2002/4367 sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar" ve buna ilişkin olarak yayınlanan 2002/1 nolu "Yatırımlarda devlet Yardımları Kararının Uygulanmasına İlişkin Tebliğ" ile 2000/1822 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının ekinde yer alan "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar" ve bu kararda yer alan destek unsurlarının uygulama usul ve esaslarının düzenlendiği 2001/1 nolu "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ" oluşturmaktadır. Bu Karar ve Tebliğlerde, kredi tahsisi bir destek unsuru olarak belirtilmiş ve bununla ilgili madde hükümlerinde organize sanayi bölgeleri ile ilgili düzenlemelere de yer verilmiştir.

2002/4367 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın 16. maddesinde, organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösterilmesinin özendirilmesi için bu bölgelere taşınacak yatırımlara da ayrıca kredi tahsisi hükme bağlanmıştır. Buna göre organize sanayi bölgelerinin de içinde yer aldığı özel amaçlı bölgelere taşınacak yatırımlarda söküm, nakliye ve montaj giderlerinin %50'si için 400 milyar TL'yi geçmemek üzere kredi tahsis edilebilir.

2001/1 nolu Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğin 15. maddesi uyarınca, fon kaynaklı kredilerin tahsisinde, OSB içinde gerçekleştirilecek yatırım-

2 Salih BAYRAM, 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu ile Getirilen Vergi Teşvikleri, Yaklaşım Dergisi

larda, OSB dışında yapılan yatırımlara verilen kredi oranlarına 10 puan ilave edilecektir.

Diğer taraftan, 2002/4367 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın 4. maddesinde, teşvik tedbirlerinin uygulanması açısından Ülkemiz; gelişmiş, normal ve kalkınmada öncelikli yöreler olmak üzere üç bölgeye ayrılmış ve hangi illerin hangi bölgede olduğu belirtilmiştir. Yatırım teşvik mevzuatına göre verilen destek unsurlarından, Hazine Müsteşarlığınca teşvik belgesine bağlanan yatırımlar yararlanabilecektir. Tahsis edilen kredi miktarları, bunların geri ödenmesi, faizi, taksit miktarı ve vadesi; gelişmiş, normal ve kalkınmada öncelikli yörelere göre ayrı ayrı belirlenmiştir. Bu açılardan gelişmiş bölgelere göre sırasıyla kalkınmada öncelikli bölgelere ve normal bölgelere daha büyük kolaylıklar sağlanmıştır. Ancak, gelişmiş yörelerde bulunan organize sanayi bölgelerinde yapılacak yatırımlar, gelişmiş yörede uygulanan kısıtlamaların tamamına tabi değildir.

Örneğin, gelişmiş bölgelerde desteklenebilecek yatırım konuları da diğer bölgelere göre sınırlandırılmıştır. KOBİ'lerin gelişmiş yörelerde imalat ve tarımsal sanayi alanlarında yapacakları yatırımların tamamının teşvik belgesine bağlanması mümkün değildir. Mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmiş yörelerde imalat ve tarımsal sanayi alanlarında yapacakları;

- Araştırma ve geliştirme yatırımları,
- Çevre korumaya yönelik yatırımlar,
- Teknoparklarda yapılacak yatırımlar,

• Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca belirlenen özel organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinden oluşan organize küçük sanayi bölgeleri dahil organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinde yapılacak bütün yatırımlar,

• Mevcut yatırımların tevsi, modernizasyon, kalite düzeltme, darboğaz giderme, yenileme ve tamamlama yatırımları,

için KOBİ teşvik belgesi düzenlenebilir. Bununla birlikte mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler tarafından normal ve kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlarda ise herhangi bir sınırlama söz konusu olmayıp bütün imalat sanayi yatırımlarının KOBİ teşvik belgesine bağlanması mümkündür.

Ancak yukarıda da görüldüğü gibi organize sanayi bölgeleri gelişmiş yörelerde kurulsalar bile avantajlı durumdadırlar ve bu bölgelerde yapılan tüm yatırımlara teşvik belgesi düzenlenebilir.

Ayrıca, KOSGEB Altyapı ve Üst Yapı Proje Desteği kapsamında organize sanayi bölgelerinde yer alacak meslek kuruluşu, işletme ve girişimcilere; gelişmiş yörelerde %60, normal yörelerde %70, kalkınmada öncelikli yörelerde %80 oranında kredi desteği verilir. Destek verilecek projelerin bedelleri "Bâyındırlık ve İskan Bakanlığı Proje ve Kontrollük İşlerinde Uygulanacak Fiyatlar ile Fiyat Artışı Oranları Hakkındaki Tebliğ" göz önünde bulundurularak Proje Değerlendirme Kurulu tarafından belirlenir. Proje Desteğinin üst limiti 20.000 Euro karşılığı TL olacaktır.³

3. SONUÇ

Teşvik, belirli ekonomik faaliyetlerin, diğer faaliyet kollarına göre daha büyük bir oranda ve daha hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, devlet tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi ve gayri maddi yardım ve destekler ile özendirme şeklinde tanımlanmaktadır. Söz konusu mekanizma aracılığı ile kamusal kaynaklar, doğrudan veya dolaylı olarak, ekonomik ve sosyal amaçlar doğrultusunda gelişmesi istenen sektöre ve alt sektörler aktarılmaktadır. Kamu kesiminden özel kesime doğru gerçekleşen bu aktarım mekanizmasının özünde, mevcut kıt kaynakların, sosyal refahı en üst düzeye çıkaracak şekilde dağıtılması esası yatmaktadır.⁴

Teşvik uygulamalarını; çeşitli vergi indirimleri, tercihli vergi oranları, vergi istisna ve muafiyetleri, gümrük muafiyetleri, hızlandırılmış amortisman, yatırım indirimi ve endeksleme, nakit ödemeler, tercihli krediler, kredi garantileri, faiz sübvansiyonları, bedava arsa ve arazi tahsis, yabancı işçi çalıştırma olanağı, Ar-Ge ve ileri teknoloji teşvikleri biçiminde sıralayabiliriz. Bu teşvik uygulamalarından biri de son yıllarda Dünya'da ve Ülkemizde önemi artan "Özel Amaçlı Bölgeler" uygulamasıdır. Özel amaçlı bölgeler, kendi kanunlarına göre kurulan ve belirli hedeflerin gerçekleştirilmesinin amaçlandığı, Organize Sanayi Bölgesi, Teknoloji Geliştirme Bölgesi, Endüstri Bölgeleri, Serbest Bölgeler gibi bölgelerdir.

Bu çerçevede Ülkemizde, yatırımların teşvik edilmesi ve yönlendirilmesi, sermaye yoğun ve teknolojiye dayalı sektörlerin desteklenmesi, yabancı ser-

3 T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, İnternet Sitesi, www.sanayi.gov.tr

4 Nagihan OKTAYER, Yaklaşım Dergisi, Eylül 2003, sayı 129

maye girişinin artması ve ticaret hacminin büyümesi, sanayi kuruluşlarının belirli bölgelerde toplanarak, planlı ve sağlıklı bir sanayileşmenin sağlanması ve sanayi yatırımlarının disipline edilmesi amaçları ile başvurulmuş teşvik uygulamalarından biri de "Özel Amaçlı Bölgeler" kurulmasıdır. Bu amaçla yasa koyucu tarafından 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu, 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu, 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu ve 4737 sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu gibi kanunlar kabul edilerek uygulamaya konulmuştur.

Çalışmamıza, bu bölgelerden "Organize Sanayi Bölgeleri" konu edilmiştir. Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere; OSB'lerin yaygınlaştırılmasını ve girişimcilerin yatırımlarını bu bölgelerde gerçekleştirmelerini, sanayicilerin bu bölgelerde faaliyet göstermelerini sağlamak için bir çok teşvik tedbirine başvurulmuştur. Bu teşvik tedbirlerinin başında ise yukarıda anlatılmaya çalışılan vergi muafiyet ve istisnaları ile yatırım ve işletme kredisi tahsis gelmektedir.

Ülkemiz sanayisinin planlı bir şekilde gelişmesi ve buna bağlı olarak ekonomimizin sağlıklı bir büyüme hamlesine girmesi için organize sanayi bölgelerine sağlanan bu olanaklar iyi değerlendirilmelidir. Bunun için faal durumda olan organize sanayi bölgelerinin etkinliği artırılmalı, kuruluş aşamasında olanların kuruluş işlemleri hızlandırılmalı, yeni organize sanayi bölgeleri kurmak için fizibilite çalışmaları yapılmalı ve özellikle ihtisas OSB'lerinin kurulmasına önem verilmelidir. Bu suretle aynı iş kolunda yada birbirine yakın alanlarda faaliyet gösteren firmaların birleşmesi sayesinde firmaların birbirleri ile ilişkileri güçlenecek, işbirliği imkanları artacaktır. İşletmelerin bir araya toplanması ile oluşturulacak sanayi siteleri, şehir planlamacılığı için de faydalıdır. Sanayi bölgeleri, planlı bir yerleşim düzenine sahip olduğu ve şehir dışında kurulma esasına dayandığı için bu alanların ileride şehirlerin gelişim sürecinde yerleşim yerleri içinde kalması önlenmiş olacaktır. Ayrıca, büyük işletmeler, genellikle üretimlerinin bir bölümünü yan sanayilerini oluşturan küçük işletmelere fason olarak yaptırmayı tercih ettiklerinden planlı ve modern sanayi bölgeleri oluşturulduğu takdirde, alt yapısı tamamlanmış ve sanayiye yönelik her türlü hizmeti verebilecek şekilde donatılan bu yerleri kuruluş yeri olarak seçeceklerdir. Bu suretle, büyük ve küçük sanayicilerin aynı üretim sürecinde bir araya gelmeleri ve çeşitli konularda işbirliği yapmaları mümkün olacağından, bu durum her iki taraf içinde faydalı olacaktır.

Diğer taraftan, başka özel amaçlı bölgelere tanınan olanaklardan da yararlanılabilmesi, üretim ve dağıtım sürecinin sağlıklı yürümesinin sağlanabilmesi için, serbest bölgelerin, organize sanayi bölgelerinin, teknoloji geliştirme bölgelerinin iç içe yada yakın çevrede kurulması yararlı olacaktır. Örneğin halen Gebze Organize Sanayi Bölgesinin (GOSB) bünyesinde Teknoloji Geliştirme Bölgesi bulunmakta, yine Gebze'de bulunan TÜBİTAK - Marmara Araştırma Merkezi (MAM), bünyesinde ise Türkiye'nin ilk ve tek Teknoloji Serbest Bölgesi (TEKSEB) yer almaktadır.

Ayrıca, Ülkemizde bulunan organize sanayi bölgelerinin dünyaya açılması sağlanmalı, yabancı yatırımcıların da bu bölgelerde yatırım yapmaları teşvik edilmelidir. Örneğin, Dünya Bankası ve Uluslararası Finans Kurumu raporunda (FIAS raporu), Gebze Organize Sanayi Bölgesi, Türkiye'de yatırım yapacak olan yabancı yatırımcılar için en uygun sanayi alanlarından biri, olarak belirtilmiştir. Türkiye'ye ekonomik işbirliği için gelen yabancı heyetlerin çoğunluğu GOSB'u ziyaret etmektedirler. Ayrıca GOSB, Dünya'ya açılma kararı alarak, Romanya ve Rusya'da endüstri parkları kurulması konusunda girişimlere ve know-how ihracına başlamıştır.⁵

KAYNAKÇA

- Kurumlar Vergisi Kanunu
- Katma Değer Vergisi Kanunu
- 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu
- 1319 Sayılı Emlak Vergisi Kanunu
- 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu
- 5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
- 2002/4367 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar
- Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ
- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet yardımları Hakkında Karar
- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ
- Yaklaşım Dergisi, Eylül 2003, sayı 129

5 Gebze Organize Sanayi Bölgesi, İnternet Sitesi, www.gosb.com.tr

Yararlanılan İnternet Siteleri

- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, İnternet Sitesi
- Hazine Müsteşarlığı, İnternet Sitesi
- Devlet İstatistik Enstitüsü, İnternet Sitesi
- Kocaeli Sanayi Odası, İnternet Sitesi
- Gebze Organize Sanayi, İnternet Sitesi
- Tübitak- Marmara Araştırma Merkezi, İnternet Sitesi